

λογο Θεατρολόγων και απευθύνεται σ' ένα ευρύ φάσμα αποδεκτών, ή, όπως το διατυπώνουν οι ίδιοι οι εκδότες: «σε πληθώρα επαγγελματιών σε ολόκληρη την Ελλάδα: σε θεατρολόγους που εργάζονται σε σχολεία (για σχολικές γιορτές και κάθε είδους περίσταση), σε εκπαιδευτικούς, δασκάλους, καθηγητές που διοργανώνουν παραστάσεις με τους μαθητές τους (για σχολικές γιορτές), σε ηθοποιούς και σκηνοθέτες που ασχολούνται επαγγελματικά με το θέατρο για παιδιά, σε ερασιτέχνες που ανεβάζουν παραστάσεις θεάτρου για παιδιά, και σε κάθε άλλο ερασιτέχνη ή επαγγελματία που ασχολείται με το θέατρο (σε βιβλιοθήκες δήμων, κατασκηνώσεις, κατηχητικά κ. ά.)» (σ. 14). Από περίπου 50 εκδοτικούς οίκους συγκεντρώθηκαν περίπου 170 έργα, τα οποία παρουσιάζονται κατά τον κωδικοποιημένο τρόπο των Οδηγών Δραματολογίας (δηλαδή και πόσοι ρόλοι είναι, πόσοι ηθοποιοί χρειάζονται, σκηνικός χώρος, καταλληλότητα για ποια κατηγορία ηλικίας των παιδιών) με σύντομη περιλήψη περιεχομένου. Η ανάγνωση όλων των έργων αυτών οδήγησε στα εξής συμπεράσματα: «Η έκδοση έργων σχεδόν αποκλειστικά Ελλήνων συγγραφέων, σκηνοθετών ή ηθοποιών και η σχεδόν παντελής απουσία μεταφράσεων ξένων έργων αποτελεί χαρακτηριστικό της εκδοτικής δραστηριότητας – πλάι στα πρωτότυπα έργα υπάρχουν διασκευές κλασικών παραμυθιών καθώς και αριστοφανικών κωμωδιών, όπως και μεταγραφές μύθων του Αισώπου και λαϊκών παραδόσεων, που σε πολλές περιπτώσεις καταλήγουν σε πλοκή τελείως διαφορετική από εκείνη της αρχικής. / Σε σχέση με τα πρωτότυπα έργα, το πλείστον των εκδόσεων αφορά σε σκετσάκια και μικρής διάρκειας θεατρικά έργα, που γράφθηκαν για να πλαισιώσουν τις σχολικές εκδηλώσεις (επέτειοι, χριστουγεννιάτικες γιορτές, καλοκαιρινές εκδηλώσεις κ. ά.), και στις οποίες περιλαμβάνονται πολύ συχνά σκηνοθετικές, σκηνογραφικές και ενδυματολογικές οδηγίες, προς διευκόλυνση της εργασίας των δασκάλων, χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει ότι αποτελούν κατεξοχήν παραστάσιμο υλικό. / Επίσης, η πλειονότητα των έργων απευθύνεται κυρίως σε παιδιά δημοτικού σχολείου, νηπιαγωγείου και, τέλος, γυμνασίου, λυκείου» (σ. 16). Στον κατάλογο αυτό τα έργα παρατίθενται, χωρίς αυτό να δηλώνεται κάπου, με αλφαβητική σειρά των συγγραφέων. Θα ήταν οπτικά πιο χρήσιμο και ευχάριστο, ο τίτλος του έργου να τυπώνεται με bold ή μεγαλύτερα γράμματα και όχι η λέξη «Περίληψη». Στο τέλος ακολουθεί ένας κατάλογος επιλεγμένης βιβλιογραφίας θεωρητικών κειμένων (σσ. 183 εξ.). Συγχαρητήρια για την πρωτοβουλία!

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

ΘΑΝΑΣΗΣ Ν. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ

Ο Βασίλης Ρώτας και το έργο του για παιδιά και εφήβους. Θεάτρο, ποίηση, πεζογραφία, «κλασσικά εικονογραφημένα». Ερμηνευτικές, θεματολογικές, ιδεολογικές, παιδαγωγικές προσεγγίσεις, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007, 654σ., 108 εικ.,

ISBN 978-960-451-049-8.

Ο Θανάσης Καραγιάννης έχει οργανώσει και παρουσιάσει αρκετά αφιερώματα για τον Βασίλη Ρώτα (*Ερευνα* 1, 2001, *Σύγχρονη εκπαίδευση* 126-127, 2002, *Διαβάξω* 434, 2002), το τελευταίο στον περιοδικό *Μανδραγόρας* 38, 2008, σσ. 74-105 για τον θεατράνθρωπο, δραματουργό και μεταφαστή Βασίλη Ρώτα. Ο πολυδιάστατος συγγραφέας, συστηματικός μεταφραστής του Σαίξπηρ, ηθοποιός, αγωνιστής και θιασάρχης θα μείνει στην ιστορία μεταξύ

άλλων και για τον ενασχολησή του με το παιδικό και σχολικό θέατρο (βλ. τον τόμο του *Το θέατρο για παιδιά*, Αθήνα 1975), σε μια εποχή που η παιδαγωγική διάσταση της δραστηριότητας αυτής δεν έχει επισημανθεί ακόμα και τόσο έντονα: οι σχετικές του επισημάνσεις στην «Εισαγωγή στο θέατρο του σχολείου», που επισυνάπτεται στον αναφερόμενο τόμο (σσ. 387-413), τον καθιστούν πρωτοπόρο αυτού του κλάδου της Θεατρολογίας, που σήμερα γνωρίζει μια πρωτοφανή άνθηση: το έμπρακτο και θεωρητικό του ενδιαφέρον για την παιδαγωγική διάσταση του θεάτρου διαφαίνεται και από το δραματικό έργο του γραμμένο για παιδιά (βλ. και Β. Πούγνερ: «Παρατηρήσεις και σκέψεις πάνω στο παιδικό θέατρο του Βασίλη Ρώτα», *Διαδρομές* 9-10, 2003, σσ. 69-85 και στον τόμο *Γραφές και σημειώματα. Δέκα θεατρολογικά μελετήματα*, Αθήνα 2005, σσ. 169-194). Αυτή η μακρόχρονη ενασχόληση του συγγρ., που είναι ο ίδιος εκπαιδευτικός, οδήγησε το 2006 σε μια διδακτορική διατριβή στο Πανεπιστήμιο των Ιωαννίνων, της οποίας η τυπωμένη και περιτομήνη μορφή αποτελεί τον ογκώδη αυτόν τόμο, όπου το θέατρο βέβαια αποτελεί μόνο ένα από τα διάφορα πεδία λογοτεχνικής και καλλιτεχνικής ενασχόλησης του Ρώτα, τα οποία εξετάζει ο συγγρ.

Η διάρθρωση του τόμου είναι λογική και μεθοδική. Μια Εισαγωγή (σσ. 25 εξ.) μας πληροφορεί για την έρευνα και μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, ένα κεφάλαιο περιγράφει τον ιστορικό περίγυρο του συγγραφέα, ένα άλλο τα παιδικά και εφηβικά χρόνια του, τις σπουδές του, το προτελευταίο την μετέπειτα ζωή και δραστηριότητά του, και το τελευταίο επιδράσεις στην προσωπικότητα και στο έργο του. Δεν είναι τυχαίο πως ήδη το πρώτο κεφάλαιο αφορά το Θέατρο (σσ. 53-292): η αλληλουχία των θεματικών εννοιών είναι χρονολογική: Πρώτες θεατρικές εμπειρίες, θεατρικές και άλλες σπουδές, ηθολογία, σκηνοθεσία-διδασκαλία, «Λαϊκό Θέατρο Αθηνών», «Θεατρικό Σπουδαστήριο», «Θεατρικός Όμιλος ΕΠΟΝ Θεσσαλίας», Κριτική – αρθρογραφία θεάτρου, τα πρώτα θεατικά έργα και οι πρώτες μεταφράσεις, απόψεις – προτάσεις για το σχολικό θέατρο και το θέατρο για παιδιά, περιοδολόγηση του θεατρικού έργου, θέατρο για παιδιά (ιστορικά-πατριωτικά έργα, δραματική ανάπτυξη παραμυθιού), θέατρο για εφήβους και νέους (ιστορικά-πατριωτικά έργα, κοινωνικά, δραματική ανάπτυξη μυθολογικών θεμάτων), σχολικό θέατρο για παιδιά (ιστορικά-πατριωτικά έργα, κοινωνικά, θρησκευτικά-εορταστικά, δραματική ανάπτυξη μύθων, θεατρικές σκηνές με πρόσωπα ή ζώα, παιδαγωγική διάσταση του θεάτρου, συμπεράσματα) – το κεφάλαιο αυτό εκτείνεται σε πάνω από 100 σελίδες, μαζί με τα δύο προηγούμενα, το θέατρο για παιδιά και το θέατρο για εφήβους και νέους σε σχεδόν 200 σελίδες, πράγμα που δείχνει την έμφαση την οποία έδωσε ο μελετητής του Ρώτα στη διάσταση αυτή, και δικαίως.

Παρόμοια διάρθρωση έχουν και τα άλλα κεντρικά κεφάλαια, το επόμενο για την Ποίηση (σσ. 293-491): περιοδολόγηση, η ποιητική συλλογή «Ανγούλα» (γραμματολογικά, θεματική εξέταση – ερμηνευτική προσέγγιση, μέρος Α' «Πράγματα και Θάματα», μέρος Β' «Μύθοι», γλωσσολογικά – αισθητικά – μορφολογικά, τροποποιήσεις και προσθήκες στη συλλογή, θεματικά μοτίβα και «λέξεις-κλειδιά»), ποιήματα και για παιδιά και εφήβους σε ποιητικές συλλογές του, σε περιοδικά και εφημερίδες (γραμματολογικά, ποιήματα σε ποιητικές συλλογές του, ποιήματα σε περιοδικά και εφημερίδες, ανέκδοτα ποιήματα, μελοποίηση ποιημάτων του, ποιήματά του στο θεατρικό του έργο, παιδαγωγική διάσταση της ποίησης, συμπεράσματα). Το τρίτο κεφάλαιο αφιερώνεται στην Πεζογραφία (σσ. 493-529): παραμύθια, μικρές ιστορίες, μύθοι, διηγήματα, μετάφραση μυθιστορηματικής βιογραφίας, παιδαγωγική διάσταση της πεζογραφίας, συμπεράσματα: το τέταρτο αναφέρεται στα «Κλασικά εικονογραφημένα» (σσ. 531-548). Ακολουθούν: Γενικά συμπεράσματα-προτάσεις (σσ. 549 εξ.), ένα παράρτημα με γενεαλογικό δέντρο της οικογένειας Βασ. Ρώτα, το χρονολόγιο (σσ. 559 εξ.), η εργογραφία (σσ. 567 εξ.). Ο τόμος κοσμείται με ένα επίμετρο με φωτογραφικά και

ιστορικά ντοκουμέντα (σσ. 577-631) και κλείνει με ευρητήριο ονομάτων (σσ. 633 εξ.) και μια ενδεικτική βιβλιογραφία (σσ. 649 εξ.).

Στις λεπτομέρειες φαίνεται πως αυτή η σύνθετη μονογραφία, δουλεμένη με κλασική φιλολογικο-ιστορική μέθοδο, εύληπτες ερμηνευτικές προσεγγίσεις, είναι το προϊόν μιας πολυετούς συστηματικής ενασχόλησης με το πολυδιάστατο και κάπως ασυνήθιστο λογοτεχνικό και θεατρικό έργο του Βασίλη Ρώτα, και ο τόμος αυτός αποτελεί μια ουσιαστική συμβολή στη συνολική αποτίμησης της ιδιότητας μορφής του συγγραφέα και μεταφραστή, θεατρανθρώπου και ηθοποιού στα ελληνικά γράμματα και στη θεατρική ιστορία του τόπου. Επίσης για την ιστορία του εκπαιδευτικού θεάτρου, της παιδικής λογοτεχνίας και τη γραμματολογία της νεολογίας η μονογραφία αυτή θα μείνει σημείο αναφοράς της μελλοντικής μελέτης.

ΒΑΣΙΛΕΥ ΠΟΥΧΝΕΡ

FIONA MACINTOSH, PANTELIS MICHELAKIS, EDITH HALL,
OLIVER TAPLIN (eds.)

Agamemnon in performance 459 BC to AD 2004, Oxford University Press, Oxford
2005, XVI+484σ., 19 εικ., ISBN 978-0-19-926351-6.

Το «Archive of Performances of Greek and Roman Drama» του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, που ιδρύθηκε το 1996 από τον Oliver Taplin και την Edith Hall, το δεύτερο διεθνές πρόγραμμα που υπάρχει δίπλα στο «European Network of Research Documentation on Ancient Greek Drama» το οποίο διευθύνει το Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών, πραγματοποίησε το 2001, μετά από το συνέδριο για τη «Μήδεια» και τη θεατρική της πρόσληψη το 1998 (βλ. E. Hall, F. Macintosh, O. Taplin (eds.): *Medea in performance 1500-2000*, Oxford 2000 και την παρουσίασή μου στην *Παράβαση* 5, 2004, σσ. 448-451), και ένα αντίστοιχο συνέδριο για τον «Αγαμέμνονα». Ήταν τρόπος τινά η δεύτερη pilot study για το πρόγραμμα του «Αρχείου Παραστάσεων του Ελληνικού και Ρωμαϊκού Δράματος», το οποίο θεραπεύει και το ρωμαϊκό δράμα και χρηματοδοτείται από το Leverhulme Trust και το Arts of Humanities Research Board της Οξφόρδης. Όπως τόνισα και τότε στη βιβλιοκρισία μου, η συμπερίληψη του ρωμαϊκού δράματος, σε αντίθεση με το αναφερόμενο ελληνικό πρόγραμμα, προκαλεί ένα θεατρολογικό προβληματισμό, σε ποιο βαθμό δηλαδή η ιστορία της πρόσληψης του Σενέκα, του Πλάιτου και του Τερεντίου, που είχαν τεράστια επίδραση στη νεότερη τραγωδία και κωμωδία ήδη στα αμέσως μεταμυσαιωνικά χρόνια, μπορούν να καλυφθούν από ένα τέτοιο πρόγραμμα, αν σκεφτούμε πως οι σχετικές παραστάσεις στα λατινικά σχολεία των Προτεσταντών και Καθολικών είναι αμέτρητες και σχετικά δυσπρόσιτες, γιατί για ολόκληρα πεδία έρευνας, όπως το Ιησουιτικό θέατρο και το θέατρο πολλών καθολικών ταγμάτων, λείπουν ακόμα εν πολλοίς συστηματικές και τοπικές προσεγγίσεις της θεατρικής ιστορίας, που να επιτρέπουν μια συνολική χαρτογράφηση των παραστάσεων αυτών. Η πρόσληψη του ελληνικού δράματος της αρχαιότητας δεν παρουσιάζει τη δυσκολία αυτή, γιατί κορυφώνεται μόλις στο 19^ο και 20^ο αιώνα. Άλλωστε το ελληνικό «δίκτυο» λειτουργεί σε συνεταιρική βάση (σ' αυτό συμμετέχουν πάνω από 20 ευρωπαϊκά πανεπιστήμια), ενώ το αγγλικό «Αρχείο» βασίζεται στις «βοήθειες» ξένων ερευνητών και στο επαγγελματικό ενδιαφέρον των ειδικών.

Την Εισαγωγή στον τόμο αυτό έχει γράψει ο Παντελής Μιχαλάκης που είναι lecturer in